

Kaari Utrio

Tuulimylyt ovat hyödyllisiä laitteita

Syksyllä 1968 veljeni, biologi, soitti ärtyneen puhelun. ”Sudet eivät saalista lumimyrskyssä, eivät kierrä saalista eivätkä missään tapauksessa ulvo saalistaessaan.” Esikoisteokseni oli ilmestynyt, virheiden aika alkanut.

FM Henna Karppinen-Kummunmäki kirjoitti (*HAik* 3/2017) historiallisen fiktion virheistä otsikolla ”Taistelu tuulimylyjä vastaan?” Pitkän uran jälkeen tervehdin ilolla sitä, että joku ottaa aiheen käsiteltäväksi. En muista asiasta muuta julkista keskustelua kuin muinoin professorini Jaakko Suolahden esseeseminaarin lausuman: ”Historiallisen romaanin ei tarvitse olla totta, mutta sen täytyy olla mahdollinen.” Määre pitää edelleen paikkansa.

Monella historiallisen romaanin kirjoittajalla on alan akateeminen kivijalka. Silti tunnollisinaan kirjailija ei pysty välttämään virheitä. Tämä johtuu pitkälti työn erilaisesta luonteesta. Tutkijalla on perusteellinen tieto, syvä kuin porakaivo, omasta alueestaan. Hän kirjoittaa pitkälti asiantuntijakollegoilleen.

Kirjailijan tiedon pitäisi levitä kuin jäälakeus, käsittää kuvatun ajan koko inhimillinen elämä. Hän kirjoittaa suurelle yleisölle, jonka historia-tieto saattaa piiloutua 1960-luvun oppikoulun hämääjän. Toki suomalaiset historiallisen romaanin lukijat ovat valikoitunutta ja kiinnostunutta väkeä. Eivät he muuten ryhtyisi niin vaativaan hommaan, kun kevyempääkin on saatavilla.

Karppinen-Kummunmäki esittää ikuisen kysymyksen: kumpi on tärkeämpi, hyvä tarina vai historiallinen uskottavuus? Kirjailijana vastaan tähän heti: hyvä tarina. Ilman sitä ei tule romaania. Historiatietoa ja menneitä kohtaloita voi pakata kerroksittain, mutta tulos ei ole romaani.

Tämä seikka aiheuttaa väistämättä ongelmia. Jokainen keskiajan puuduttavia ritarromaaneja lukenut ymmärtää, että nykylukija ei pääsisi sel-

laisessa viittä sivua pidemmälle. Vaikka kirjailija kuinka yrittäisi luoda kollektiivisen, uskonnollisen ihmisen, päähenkilöitä on pakko modernisoida.

Karppinen-Kummunmäki vertaa suomalaista historiallista romaania Englannin vuosisataiseen historialliseen romaanikirjallisuuteen. Vertaus on mielestäni kohtuuton.

Mikä avuksi? Karppinen-Kummunmäki esittää hyvän lääkkeen, tutkijan ja kirjailijan yhteistyön. Valitettavasti harva kustantaja on valmis maksamaan tutkijalle romaanin faktojen tarkistamisesta.

Olen urani aikana saanut tutkijoilta kallisarvoista kannustusta. On ymmärretty yhteiseksi eduksi se, että suomalaiset ovat kiinnostuneita historiasta. Olen aina saanut ystävällisen vastauksen hullunkurisiin kysymyksiin kuten ”Miten haudattiin kastamaton saamelainen keskiaikana Kuolan niemimaalla?”

Minua huolestutti puheenvuoron loppukaaneetti. Ymmärränpö oikein? Akateemisen yhteisön suojea suhtautuminen suomalaisten historialliseen innostukseen hiipuu? Humanistisen tiedon ja lukemisen nykyinen asema edellyttäisi päinvastaista asennetta.

1970-luvun lopulla sain kirjeen eläinlääkäriltä, joka korjasi virheellisen käsitykseni torakoiden esiintymisestä menneisyudessa. Olin perin kiittollinen. Kukaan ei halua tehdä samaa virhettä toistamiseen. Kirjailija ottaa mielellään vastaan historiallisen oikaisun. Siispä hyvät tutkijat, kun huomaatte romaanissa virheen, ilmoittakaa kirjailijalle. Auttakaa häntä. Palkaksi saatte ehkä sen kirjan. Ja hyvän omantunnon.

FM Kaari Utrio on historialliseen fiktion erikoistunut kirjailija, joka on toiminut taiteilijaprofessorina vuosina 1995–2000.